

Aantekenen

Staat der Nederlanden
T.a.v. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit/
Minister van Natuur en Stikstof (tezamen: de minister)
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Voorafgaand per e-mail: c.p.t.devos@minlnv.nl

Amsterdam, 16 februari 2024

Betreft Derogatiebeschikking
Van mr. R.P. van den Broek en mr. I. Gerritsen E-mail robert@vandenbroekadvocaten.nl
Ons kenmerk 01151.006

Zijne Excellenties,

Zoals U bekend behartigen wij de belangen van cliënte, de Stichting Stikstof Claim, in voornoemd dossier. Per brief van 6 juli 2023 ([Bijlage 1](#)) hebben wij namens cliënte een groot aantal vragen gesteld. Het betreffen de volgende vragen:

- a) *waarom eurocommissaris Virginijus Sinkevičius schrijft dat slechts meetpunten moeten worden opgegeven waarbij eutrofiëring van grondwater en oppervlaktewater wordt gemeten afkomstig uit agrarische bronnen en de minister aan de Tweede Kamer heeft gemeld dat de Commissie haar heeft verplicht ook te rapporteren over eutrofiëring van grondwater en oppervlaktewater afkomstig uit niet agrarische bronnen;*
- b) *waarom de eutrofiering ongeacht haar herkomst in Nederland is gemonitord, in de Dataset is opgenomen en aan de Commissie is verstrekt, en de minister zich dus niet heeft beperkt tot de herkomst van agrarische bronnen zoals de Nitraatrichtlijn voorschrijft;*
- c) *waarom de minister er voor heeft gekozen geen kwetsbare zones aan te wijzen terwijl de Nitraatrichtlijn dat eveneens voorschrijft;*
- d) *waarom de minister er voor heeft gekozen om in het kader van de verplichtingen uit de Nitraatrichtlijn en dus via het Actieprogramma en Addendum, verplichtingen uit de KRW en Coalitieakkoord mee te nemen; en*
- e) *waarom het gebruik van dierlijk (rundvee) drijfmest moet worden afgebouwd naar 170 KG N/hectar terwijl het alternatief kunstmest tot overtreding van het verslechteringsverbod van artikel 1 Nitraatrichtlijn leidt, het RIVM stelt dat sinds 2006 derogatie niet tot verslechtering van de waterkwaliteit in Nederland heeft*

geleid en de derogatiebedrijven gemiddeld ver onder de norm blijven zoals die in de (voormalige) derogatiebeschikking door de Commissie werd gesteld.

Op 21 juli jl. (Bijlage 2) zonden wij u een rappel. Bij monde van de heer Vos heeft u op 16 augustus 2023 en 16 oktober 2023 (Bijlage 3) laten weten meer tijd nodig te hebben. Hierna hebben wij niets meer van u mogen vernemen.

Op 31 januari 2024 (Bijlage 4) heeft cliënte naar aanleiding van vermelding op 14 december 2023 in de Staatcourant van de "Regeling van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 14 december 2023, nr. WJZ/ 43374877, tot wijziging van de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet in verband met de uitvoering voor de jaren 2024 en 2025 van de derogatiebeschikking 2022–2025", u op basis van onder meer het verdrag van Arhus en het *fairplay*-beginsel, verzocht de voorgestelde aanpassingen zoals gepubliceerd op te schorten tot het moment dat u betrokkenen (waaronder de aangeslotenen van cliënte) die direct geraakt worden door de voorgestelde aanpassingen, persoonlijk en schriftelijk hebt geïnformeerd over de gevolgen van de voorgestelde wijzigingen. Dit om hen in de gelegenheid te stellen een en ander, desnoods via de rechter, te (doen) toetsen.

Daarnaast verzocht cliënte de aanscherping van de aanwendingsnorm van drijfmest (dierlijke mest) tot een maximum van 170 kg N per ha met betrekking tot haar aangeslotenen niet door te voeren, tot dat deze Europese norm een wetenschappelijk onderbouwing kent. Naar de mening van cliënte is deze norm immers volstrekt willekeurig gekozen en toont wetenschappelijk onderzoek aan dat van nitraat uitspoeling bij zelfs deze maximale Europese normering geen sprake is.

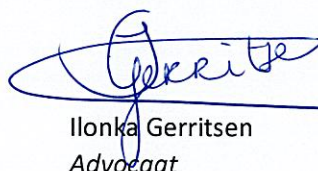
Helaas heeft u op zowel onze brief van 6 juli jl., als op het verzoek van cliënte van 31 januari jl., niet of niet inhoudelijk gereageerd. Tevens heeft u genoemde regelingen in stand gelaten. Cliënte is dan ook voornemens een juridische procedure jegens u te entameren om al deze aanpassingen op hun (juridische) houdbaarheid door de rechter te laten toetsen. Omdat de beperkende maatregel ter zake de drijfmest vanaf deze maand de aangeslotenen van cliënte direct raakt, en verder in het jaar zal gaan raken, overweegt zij een kort geding te entameren om de invoering op te schorten. Mogen wij in het kader daarvan uw verhinderdata voor de volgende 4 weken ontvangen. Ter verzekering van de goede ontvangst, sturen wij deze brief tevens per e-mail naar de heer Coen de Vos, Senior Beleidsmedewerker Team Mest, Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit. Hij meldde ons eerder dat u meer tijd nodig had om op de brief van 6 juli jl. inhoudelijk te reageren. Een termijn die inmiddels, tot verbijstering van cliënte, al meer dan een half jaar is verstreken.

Uiteraard behouden wij ons namens cliënte alle rechten en wesen in dit dossier voor.

In afwachting van Uw reactie.

Robert van den Broek
Advocaat

Bijlagen:

Ilonka Gerritsen
Advocaat

Ramstraat 27 | 3581 HD | UTRECHT

Bijlage 1

Aantekenen

Staat der Nederlanden

T.a.v. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit/

Minister van Natuur en Stikstof (tezamen: de minister)

Postbus 20401

2500 EK Den Haag

Amsterdam, 6 juli 2023

Betreft Derogatiebeschikking

Van mr. R.P. van den Broek en mr. I. Gerritsen

E-mail robert@vandenbroekadvocaten.nl

Ons kenmerk 01151.006

Zijne Excellenties,

Tot ons heeft zich gewend cliënte, zijnde de Stichting Stikstof Claim (SSC), in verband met het navolgende. SSC behartigt statutair onder meer de belangen van agrariërs in den brede, waaronder, het (onbelemmerd) kunnen voortzetten van de agrarische bedrijfsvoering. In haar vonnis van 21 maart 2023 overweegt de Voorzieningenrechter van de rechtbank 's-Gravenhage¹ dat:

"SSC is opgericht op 9 oktober 2019. Blijkens artikel 3, lid 1, van haar statuten heeft SSC als doel a) het behartigen van belangen van 'de Belanghebbenden' op het gebied van 'de Milieumaatregelen' en de gevolgen daarvan en b) het behartigen van de belangen van agrariërs. Uit het tweede lid van dit artikel volgt dat SSC haar doel tracht te bereiken door a) het informeren van de Belanghebbende over de Milieumaatregelen, b) het organiseren van de Belanghebbenden, c) het (doen) verrichten van onderzoek naar de gevolgen van de Milieumaatregelen en d) het (doen) inventariseren van de schade van de Belanghebbenden als gevolg van de Milieumaatregelen en het (ondersteunen bij) het indienen van vorderingen die strekken tot compensatie als hiervoor bedoeld en/of anderszins in het belang zijn van de Belanghebbenden, en door het verrichten van al wat hiermee in de ruimste zin verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn. Blijkens artikel 1 van de statuten wordt onder 'de Belanghebbenden' verstaan: 'natuurlijke personen en rechtspersonen die negatieve gevolgen ondervinden van de Milieumaatregelen'. Onder 'de Milieumaatregelen' wordt blijkens dit artikel verstaan 'het stikstof- en/of ammoniakbeleid en/of het natuur- en/of waterbeleid van overheden en de daarmee gepaard gaande regelgeving. Blijkens artikel 10, lid 1, van de statuten kent SSC aangesloten. Dit zijn natuurlijke of rechtspersonen, die behoren tot de

¹ Voorzieningenrechter Rechtbank 's-Gravenhage, 21 maart 2023, ECLI:NL:RBDHA:2023:3601.

Belanghebbenden en die door het bestuur van SSC als zodanig zijn toegelaten. In lid 2 van dit artikel is bepaald dat het bestuur van SSC een register bijhoudt waarin de aangeslotenen staan vermeld.”

Hoewel SSC een stichting is, hebben (aantoonbaar) niet minder dan 2.875 agrarische bedrijven verspreid over het gehele land, zich als aangeslotene verbonden aan cliënte en financiers zij gezamenlijk SSC.

Op 11 oktober 2021 heeft de Europese Commissie (**Commissie**) haar vierjaarlijkse landenrapportage (**Landenrapportage**) ter zake de Nitraatrichtlijn gepubliceerd.² Krachtens artikel 1 heeft de Nitraatrichtlijn tot doel om de waterverontreiniging die wordt veroorzaakt of teweeggebracht door nitraten uit **agrarische bronnen**³ te verminderen en verdere verontreiniging van dien aard te voorkomen. Dit betekent dat het doel een verslechtingsverbod inhoudt en - zonder een specifieke deadline - een verplichting tot (langzame en continue) verbetering. Met dat doel in het achterhoofd moet de uitvoering van de Nitraatrichtlijn worden gemonitord. Genoemde doelstelling betreft zelfs de eerste zin van het 7e Nederlandse actieprogramma betreffende de Nitraatrichtlijn (2022 - 2025) (**AP**), welke door de minister op 26 november 2021 is gepubliceerd.⁴ Het AP dient een concrete uitwerking van wet- en regelgeving voor een periode van vier jaar te beschrijven, met als doel het realiseren van de doelstellingen van de Nitraatrichtlijn.⁵ Daarbij stelt de minister: **“De Nitraatrichtlijn is daarmee ook de belangrijkste basis van het mestbeleid in Nederland.”**⁶

De Nitraatrichtlijn beoogd met name de eutrofiëring (vermesting) van het water tegen te gaan. Daarbij beoordeelt de Commissie de eutrofiëringstoestand van het water op basis van het aantal chlorofyl (algen). De Commissie beoordeelt zulks aan de hand van (voor Nederland) door onderzoeksinstituut *Deltares* aangeleverde algen-metingen (zie hierna). Het gaat de Commissie daarbij om de biologische toestand van het water. Immers, door overmatige algengroei zouden waterplanten en vissoorten uit het water kunnen verdwijnen.

Kwetsbare gebieden

In artikel 6 van de Nitraatrichtlijn is opgenomen waaraan een lidstaat dient te voldoen en wat zij iedere vier jaar dient te monitoren. In artikel 6 wordt overigens geen norm gegeven. In de aanhef van genoemde artikel 6 is bepaald dat lidstaten kwetsbare zones dienen aan te wijzen en te monitoren. Dat volgt ook uit pagina 3 van het AP: *“Elke Lidstaat stelt vast welke gebieden kwetsbaar zijn (...)”*.⁷ Uit de AP volgt echter dat de minister er voor heeft gekozen dat: *“Nederland heeft het **hele** grondgebied aangewezen als kwetsbare zone.”*⁸

² REPORT FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL AND THE EUROPEAN PARLIAMENT on the implementation of Council Directive 91/676/EEC concerning the protection of waters against pollution caused by nitrates from agricultural sources **based on Member State reports for the period 2016–2019**.

³ De minister schrijft in het Actieprogramma: *“(…), ligt er in veel gebieden nog een behoorlijke opgave in het terugdringen van nutriënten afkomstig van de landbouw.”*, <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-31b2d76b-e0a6-455f-9de0-10606eca5eb3/pdf>.

⁴ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-31b2d76b-e0a6-455f-9de0-10606eca5eb3/pdf>, pagina 3.

⁵ Verwezen wordt naar pagina 6 <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-31b2d76b-e0a6-455f-9de0-10606eca5eb3/pdf>: *“De Nitraatrichtlijn vereist dat lidstaten elke vier jaar een actieprogramma opstellen, waarin de maatregelen beschreven worden die nodig zijn om te voldoen aan het doel van die richtlijn.”*

⁶ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-31b2d76b-e0a6-455f-9de0-10606eca5eb3/pdf>, pagina 6.

⁷ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-31b2d76b-e0a6-455f-9de0-10606eca5eb3/pdf>, pagina 3.

⁸ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-31b2d76b-e0a6-455f-9de0-10606eca5eb3/pdf>, pagina 3. Tevens op pagina 6: *“Nederland heeft ervoor gekozen om geen specifieke kwetsbare zones aan te wijzen, **maar het gehele grondgebied als kwetsbaar te beschouwen.**”*

SSC kan dat niet goed plaatsen. In het AP staat immers: "Criteria voor het vaststellen van deze wateren zijn vastgelegd in bijlage I van de Nitraatrichtlijn. Zo mag het nitraatgehalte in het grondwater niet hoger zijn of worden dan 50 mg nitraat per liter als maatregelen als bedoeld in artikel 5 van de Nitraatrichtlijn achterwege zouden blijven. Daarnaast mogen zoet oppervlaktewater en of natuurlijke zoetwatermeren, andere zoetwatermassa's, estuaria, kustwateren en zeewater niet eutroof blijken te zijn of in de nabije toekomst eutroof worden indien de maatregelen overeenkomstig de Nitraatrichtlijn achterwege zouden blijven."⁹ In het AP staat verder te lezen dat: "Voor deze kwetsbare zones stellen de lidstaten op grond van artikel 5 vierjaarlijkse actieprogramma's op die maatregelen omvatten met het oog op verwezenlijking van de in artikel 1 genoemde doelen."¹⁰ Zonder enige nadere onderbouwing, laat staan enige wetenschappelijke onderbouwing, stelt de minister in het AP: "Nederland heeft na toetsing aan de betreffende bepalingen uit de Nitraatrichtlijn het gehele grondgebied als kwetsbare zone aangemerkt waardoor de Nederlandse actieprogramma's zich richten op het gehele land (...)"¹¹ Welke toetsing dat dan zal hebben behelst, is niet bekend. Het aanwijzen van het gehele grondgebied als kwetsbare zone, blijkbaar op basis van het vijfde lid van artikel 3 Nitraatrichtlijn, kan uiteraard louter nadat kennis kan worden genomen waarom de minister daarvoor heeft gekozen. Bovendien heeft dit tot gevolg dat specifieke gebieden, waar wateren niet (meer) door verontreiniging uit agrarische bronnen worden beïnvloed en in principe niet langer aangewezen zouden hoeven worden, toch worden aangewezen. Deze mogelijkheid om niet langer aangewezen te worden, ontbreekt immers door het aanwijzen van het gehele grondgebied. Voorts voldoet maar liefst 86% van het grondwater en 98% van het oppervlaktewater aan de uit de Nitraatrichtlijn gestelde minimale eisen, de zogenaamde drinkwaternorm (50mg N/l). Waarom dan heel Nederland als kwetsbaar bestempelen, is SSC een raadsel.

Niet-agrarische bronnen en KRW-doelen meegenomen

Om aan voornoemde verplichting te voldoen heeft de minister locatie- en meetgegevens (**Dataset**) aan de Commissie gezonden. Uit het AP volgt dat de eutrofiering van het water (grondwater en oppervlaktewater) in Nederland is opgenomen ongeacht haar herkomst. Dit terwijl de Nitraatrichtlijn beoogt het grondwater als het oppervlaktewater te beschermen tegen verontreiniging middels eutrofiering vanuit agrarische bronnen, en dus niet vanuit het stedelijk gebied (bijv. rioolwaterzuivering, riool overstort, industrie etc.) of uit de natuur (bijv. veroorzaakt door uitwerpselen van watervogels). Ook dat is duidelijk in het AP opgenomen. Op pagina 10 bij de juridische inkadering staat: "Het Nederlandse mestbeleid is in belangrijke mate gebaseerd op de Europese Nitraatrichtlijn. Volgens artikel 1 van deze richtlijn heeft deze tot doel: • de waterverontreiniging die wordt veroorzaakt of teweeggebracht door nitraten uit agrarische bronnen te verminderen, (...)"¹² Desondanks heeft de minister naast metingen uit agrarische bronnen ook metingen uit niet-agrarische bronnen aangeleverd bij de Commissie.¹³ Daarbij is het opmerkelijk dat in het AP staat: "Tevens wordt met de maatregelen in dit actieprogramma bijgedragen aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) voor zover de landbouwpraktijk verantwoordelijk is voor emissies van stikstof en fosfor naar grond- en

⁹ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-31b2d76b-e0a6-455f-9de0-10606eca5eb3/pdf>, pagina 6.

¹⁰ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-31b2d76b-e0a6-455f-9de0-10606eca5eb3/pdf>, pagina 6.

¹¹ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-31b2d76b-e0a6-455f-9de0-10606eca5eb3/pdf>, pagina 6.

¹² <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-31b2d76b-e0a6-455f-9de0-10606eca5eb3/pdf>, pagina 10.

¹³ Te vinden: REPORT FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL AND THE EUROPEAN PARLIAMENT on the implementation of Council Directive 91/676/EEC concerning the protection of waters against pollution caused by nitrates from agricultural sources based on Member State reports for the period 2016–2019.

oppervlaktewater (inclusief kust- en overgangswateren) die het bereiken van de KRW-doelen belemmeren.”¹⁴ Ook hier verwijst de minister dus naar de landbouwpraktijk. Ook in het AP staat: “Met de uitvoering van de Nitraatrichtlijn wordt bijgedragen aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water, waar het de landbouw betreft.”¹⁵ Daarbij is de minister dus blijkbaar van mening dat middels de doelstelling van de Nitraatrichtlijn tevens de aanwezigheid van stikstof en fosfor gereguleerd zou moeten worden. In het AP staat immers: “De Nitraatrichtlijn draagt door middel van het 7e AP bij aan het behalen van KRW-doelen door het verminderen van de stikstof- en fosforbelasting van grond- en oppervlaktewater door de landbouw (...)”¹⁶. Kortom, ook het (mogelijke) stikstof- en fosfor beleid van grond- en oppervlaktewater zou volgens de minister haar basis vinden in de Nitraatrichtlijn, voor zover de (vermeende) belasting afkomstig is van de landbouw. SSC bestrijdt deze lezing en er is in de Nitraatrichtlijn ook niets over terug te vinden. Naar de mening van SSC heeft de minister op oneigenlijke gronden de AP opgesteld en daarin het KRW-beleid en blijkbaar ook afspraken uit het coalitieakkoord meegenomen. Daarbij heeft ze vervolgens de Commissie foutief voorgelicht door, in tegenstelling tot hetgeen zij stelt in de AP, toch ook niet-agrarische bronnen in de rapportage mee te nemen.

Dit volgt onder meer uit de Dataset welke aan SSC middels tussenkomst van Stichting Agrifacts (STAF)¹⁷ door de Commissie is verstrekt. Indien de Dataset per meetlocatie wordt vergeleken met de KRW-factsheets van de betreffende waterbeheerder, dan volgt dat de minister gegevens ter zake verontreiniging middels rioolwaterzuivering, riool overstort, industrie, vogelplassen¹⁸ en andere bronnen in de Dataset heeft meegenomen. Dat kan toch moeilijk als zijnde verontreiniging veroorzaakt door de landbouw worden aangemerkt.

SSC schat dat 20 procent van de meetlocaties niets met landbouw van doen heeft. De minister wenst blijkbaar over de boeg van de Nitraatrichtlijn tevens de verplichtingen uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het Coalitieakkoord¹⁹ mee te nemen. In het addendum op het 7^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (Addendum) zoals de minister dit op 25 februari 2022 heeft gepubliceerd, geeft de minister in tegenstelling tot hetgeen in het AP is opgenomen dit ook onomwonden toe:

“Het 7^e AP en dit addendum hangen nauw samen met de 3^e stroomgebiedsbeheerplannen voor de KRW, die zich naast de nutriënten uit de landbouw, richten op andere bronnen van nutriënten zoals rioolwaterzuiveringsinstallaties, bewoond gebied en industrie. Het 7^e AP waarin de maatregelen voor de landbouwpogave worden weergegeven, ondersteunt de stroomgebiedbeheersplannen. Voor de verbetering van het oppervlaktewaterkwaliteit en de grondwaterkwaliteit wordt daarom nadrukkelijk de verbinding gezocht met integratie

¹⁴ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-31b2d76b-e0a6-455f-9de0-10606eca5eb3/pdf>, pagina 7.

¹⁵ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-31b2d76b-e0a6-455f-9de0-10606eca5eb3/pdf>, pagina 4.

¹⁶ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-31b2d76b-e0a6-455f-9de0-10606eca5eb3/pdf>, pagina 10.

¹⁷ STAF te Zeist (KvK nr. 72793961).

¹⁸ Gegevens over: Oostvaardersplassen en Lepelaarplassen (Flevoland), Vogelplas Starrevaart en een aantal duinmeren op onder meer Texel en langs de Noord-Hollandse kust.

¹⁹ “Dit addendum geeft een doorvertaling van de ambities uit het Coalitieakkoord naar de maatregelen die het kabinet, in aanvulling op de maatregelen uit het 7e AP, neemt om de doelen voor waterkwaliteit voor zover het de landbouw betreft te halen (hoofdstuk 4)”, <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-6e7993f106597863761ae01d6b102dce53555e62/pdf>, pagina 2.

van de waterkwaliteit in de integrale gebiedsgerichte aanpak voor het Landelijk gebied vanuit het coalitieakkoord 2021 – 2025 (...).“

Dit addendum geeft een doorvertaling van de ambities uit het Coalitieakkoord (...).“²⁰

Daarbij stelt de minister in het Addendum op het uit artikel 1 Nitraatrichtlijn voortvloeiende verplichting dat: “De restopgave voor de landbouw die met het 7^e AP nog niet ondervangen wordt, wordt met de maatregelen in dit addendum opgepakt. Hiermee wordt naar verwachting voldaan aan de eisen van de KRW om uiterlijk per 2027 alle maatregelen te hebben ingezet die benodigd zijn om de nutriëntdoelen te gaan halen.”(...)

Het behalen van de doelen van de Nitraatrichtlijn en KRW (...).“²¹

Overigens ontkent de minister ook niet dat de monitoringsgegevens niet louter betrekking hebben op verontreiniging middels eutrofiering afkomstig uit uitsluitend agrarische bronnen zoals de Nitraatrichtlijn voorschrijft. In antwoord op vragen van de Tweede Kamer antwoordt de minister dat voldaan zou zijn aan het verzoek van de Commissie om alle monitoringsdata die gebruikt zijn voor de nationale nitraatrapportage te zenden. De minister stelt daarbij: “De instructies van de Europese Commissie voor het uploaden van de monitoringsgegevens maakt geen onderscheid in categorieën.”²² Het is vervolgens volgens de minister aan de Commissie te wijten dat er geen onderscheid is gemaakt. De minister schrijft immers: “Op basis van de van Nederland ontvangen Nitraatrapportage had het JRC kunnen vaststellen deze Nederlandse dataset ook data bevat uit niet-agrarische bronnen. De Europese Commissie heeft de data in de landenrapportage gebruikt als toelichting in de derogatiebeschikking.”²³ Daarbij erkent de minister dat de Commissie niet agrarische bronnen heeft meegewogen, maar dat zou volgens de minister niet nadelig zijn voor de waterkwaliteit van Nederland. Bij SSC komt echter de vraag op waarom de minister niet die gegevens heeft aangeleverd die de Nitraatrichtlijn voorschrijft en zoals ze zelf in het AP meerdere malen memoreert?

STAF heeft zulks voorgelegd aan eurocommissaris Virginijus Sinkevičius. Hij spreekt de minister echter op dit punt tegen. STAF schrijft: “Zijn woordvoerder antwoordde eerder op vragen van STAF dat het alleen gaat om metingen op locaties waar de landbouw significante invloed heeft. Sinkevičius bevestigt dit in maart nogmaals op vragen van Europarlementariër Bert-Jan Ruissen.”

Op zijn vragen antwoordt Sinkevičius: “Het monitoringnetwerk in het kader van de nitraatrichtlijn heeft tot doel het effect van landbouwactiviteiten op de waterkwaliteit weer te geven. Op grond van die richtlijn moeten de Lidstaten meetpunten opnemen op plaatsen waar de landbouw aanzienlijk bijdraagt aan de gemelde situatie.”

Ook schrijft de eurocommissaris aan de heer Ruissen: “Op basis hiervan moet een onderscheid worden gemaakt tussen de bijdrage aan verontreiniging uit stedelijke bronnen en die uit agrarische bronnen en moeten die bijdragen apart worden geteld.”

²⁰ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-6e7993f106597863761ae01d6b102dce53555e62/pdf>, pagina 2.

²¹ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-6e7993f106597863761ae01d6b102dce53555e62/pdf>, pagina 2.

²² <https://klimaatweb.nl/beleid/antwoorden-op-kamervragen-over-artikel-landbouw-ook-aan-de-lat-voor-nitraat-uit-de-stad/>

²³ <https://klimaatweb.nl/beleid/antwoorden-op-kamervragen-over-artikel-landbouw-ook-aan-de-lat-voor-nitraat-uit-de-stad/>

De Commissie schrijft haar verslag uit hoofde van artikel 11 op basis van de door de lidstaten ingediende gegevens die overeenkomstig de verplichtingen van de nitraatrichtlijn, **de verontreiniging door agrarische bronnen moeten weergeven**.²⁴

Het Addendum is echter - in tegenstelling tot hetgeen genoemde eurocommissaris stelt - niet louter ingegeven uit verplichtingen die volgen uit de Nitraatrichtlijn. De minister is dit overigens bekend, maar desondanks heeft de minister wel op basis van genoemde Nitraatrichtlijn verzocht om derogatie. In de begeleidende brief aan de tweede kamer van 25 februari 2022 schrijft de minister immers: *“Op grond van het 7e AP **en** het bijgevoegde addendum daarop, heeft het kabinet de Europese Commissie formeel verzocht **om derogatie van de Nitraatrichtlijn**. Wij achten het verkrijgen van derogatie van groot belang, juist vanwege de positieve impact hiervan voor de waterkwaliteit, het klimaat en de agrobiodiversiteit.”*²⁵

Met andere woorden middels de verplichtingen voortvloeiend uit de Nitraatrichtlijn, welke uitsluitend tot doel heeft om de waterverontreiniging die wordt veroorzaakt of teweeggebracht door nitraten uit agrarische bronnen te verminderen en verdere verontreiniging van dien aard te voorkomen, is het KRW-beleid en klimaat (stikstof?) beleid uit het Coalitieakkoord blijkbaar meegenomen en met de Commissie besproken. Dit leidt tot de conclusie dat tevens op basis van gegevens afkomstig uit niet-agrarische bronnen de Commissie vervolgens het: *Uitvoeringsbesluit (EU) 2022/2069 van de Commissie van 30 september 2022 tot verlening van een door Nederland gevraagde derogatie op grond van Richtlijn 91/676/EEG van de Raad inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen (PbEU 2022, L 277) (Derogatiebeschikking)* heeft genomen.

SSC gaat er daarbij vanuit dat het uitvoeringsbesluit er op wezenlijke onderdelen anders uit had gezien in het geval de minister kwetsbare gebieden had aangewezen – zoals de Nitraatrichtlijn voorschrijft –, alleen gegevens uit agrarische bronnen aan de Commissie had verstrekt en niet het KRW-beleid en de afspraken die zijn gemaakt in het Coalitieakkoord in het AP, Addendum en Dataset had meegenomen. De aangeslotenen bij SSC (en SCC) zijn dan ook van mening dat er aanwijzingen zijn dat de minister de Commissie bewust niet correct heeft voorgelicht en dat de minister de Commissie vervolgens ten onrechte verwijt dat zij de gegevens uit niet-agrarische bronnen buiten beschouwing had moeten laten bij de vaststelling van haar Derogatiebeschikking. Dat laatste is natuurlijk - naar de mening van SSC - de wereld op z'n kop. De minister had de juiste data aan dienen te leveren. Data afkomstig van monitoring uit agrarische bronnen.

Verslechteringsverbod

Artikel 1 van de Nitraatrichtlijn heeft als doel een verslechteringsverbod hetgeen inhoudt dat (*in casu*) – zonder een specifieke deadline – een verplichting tot (langzame en continue) verbetering. Met dat doel in

²⁴ Artikel: Brussel zet vuil vogelplassen, RWZI en overstorten bij landbouw op de rekening, <https://stichtingagrifacts.nl/brussel-zet-vuil-vogelplassen-rwzi-en-overstorten-bij-landbouw-op-de-rekening/#:~:text=Brussel%20zet%20vuil%20vogelplassen%2C%20RWZI%20en%20overstorten%20bij%20landbouw%20op%20de%20rekening,-by%20Geesje%20Rotgers&text=De%20Europese%20Commissie%20heeft%20vrijwel,landbouw%20op%20de%20rekening%20gezet.,de> vragen van de heer Ruisen en de antwoorden van eurocommissaris Virginijus Sinkevičius zijn te vinden op:

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2023-000142_EN.html (vragen) en

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2023-000142-ASW_EN.pdf (antwoorden).

²⁵ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-6090545fe1a97ad972d7d2d4f18e86668c9b287e/pdf>.

het achterhoofd moet de uitvoering van de Nitraatrichtlijn door de minister worden gemonitord. In het geval uit de monitoring duidelijk volgt dat de maatregelen niet toereikend zijn om deze doelstelling te bereiken, dan moet Nederland aanvullende of verscherpte maatregelen gaan treffen.²⁶

In de Derogatiebeschikking is opgenomen dat in genoemde periode van vier jaar de derogatienorm van 250/230 kg N/ha dierlijke mest per jaar dient te worden teruggebracht naar 170 kg N/ha.²⁷ Uit de Landenrapportage volgt echter dat de normen die tot de Derogatiebeschikking van kracht waren door de zogenaamde derogatiebedrijven (bedrijven met een derogatievergunning) niet werden overschreden. Dat volgt onder meer uit het in 2022 door het RIVM gepubliceerde rapport: *“Landbouwpraktijk en waterkwaliteit op landbouwbedrijven aangemeld voor derogatie in 2020.”*²⁸ Daarin is onder meer opgenomen dat sinds 2006 derogatie geen negatieve effecten heeft op de waterkwaliteit en dat: *“In 2020 hebben derogatiebedrijven gemiddeld 236 kilogram stikstof uit dierlijke mest per hectare gebruikt Een derogatiebedrijf mag 230 of 250 kilogram stikstof per hectare uit mest van graasdieren gebruiken, afhankelijk van de bodemsoort en regio.”*²⁹

Ondanks dat het RIVM dus vaststelt dat derogatie sinds 2006 niet leidt tot verslechtering van de waterkwaliteit, dient de derogatie op basis van de op niet correcte wijze aangeleverde cijfers tot stand gekomen Landenrapportage te worden teruggebracht. Dit zal tot gevolg hebben dat er minder dierlijke mest per hectare gebruikt zal gaan worden, doch dat er dan voor de verrijking van het grasland (vermoedelijk) zal worden overgestapt op het gebruik van kunstmest. Door de *Universiteit Wageningen* in november 2022 gepubliceerd onderzoek, laat echter zien dat er een fors lagere nitraatuitspoeling is indien grasland bemest wordt met (rundvee) drijfmest dan met kunstmest.³⁰ Het (welhaast) moeten gaan gebruiken van kunstmest omdat op basis van de Derogatiebeschikking het gebruik van dierlijke (rundvee) drijfmest moet worden afgebouwd, gaat naar de mening van SSC juist in tegen het verslechteringsverbod, zoals dat volgt uit artikel 1 Nitraatrichtlijn. De nitraatuitspoeling wordt er immers door verhoogd. Dat kan niet de bedoeling zijn.

Bufferstroken/Kalenderlandbouw

De huidige regeling inzake de bufferstroken is een uitvloeisel van de Derogatiebeschikking, welke naar de mening van SSC dus gebaseerd is op niet juiste uitgangspunten (zie hiervoor). Thans is zij nog wachtende op de definitieve uitwerking ter zake de regeling voor de vanggewassen en winterteelten. SSC heeft een groot aantal vragen omtrent beide regelingen en zal na het bekend worden van de definitieve uitwerking de minister hieromtrent aanvullend vragen gaan stellen.

In dit kader van het voorgaande wil SSC thans van de minister weten:

- a) waarom eurocommissaris Virginijus Sinkevičius schrijft dat slechts meetpunten moeten worden opgegeven waarbij eutrofiëring van grondwater en oppervlaktewater wordt gemeten afkomstig uit agrarische bronnen terwijl de minister aan de Tweede Kamer heeft gemeld dat de Commissie

²⁶ Verwezen wordt tevens naar HvJ inzake C-322/00 Commissie v Nederland.

²⁷ Artikel 5 lid 1 onder e, Uitvoeringsbesluit (EU) 2022/2069 van de Commissie van 30 september 2022 tot verlening van een door Nederland gevraagde derogatie op grond van Richtlijn 91/676/EEG van de Raad inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen (PbEU 2022, L 277)

²⁸ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-6de459a3494c956cccedb4417087264aa2b094cb/pdf>.

²⁹ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-6de459a3494c956cccedb4417087264aa2b094cb/pdf>, pagina 3.

³⁰ <https://www.wur.nl/nl/onderzoek-resultaten/onderzoeksinstituten/livestock-research/show-wlr/fors-lagere-nitraatuitspoeling-uit-grasland-bemest-met-rundveedrijfmest-vergeleken-met-kunstmest-kas.htm>.

hem heeft verplicht ook te rapporteren over eutrofiëring van grondwater en oppervlaktewater afkomstig uit niet agrarische bronnen;

- **b)** waarom de eutrofiëring ongeacht haar herkomst in Nederland is gemonitord, dit in de Dataset is opgenomen en aan de Commissie is verstrekt, en de minister zich dus niet heeft beperkt tot de herkomst van agrarische bronnen zoals de Nitraatrichtlijn voorschrijft;
- **c)** waarom de minister ervoor heeft gekozen geen kwetsbare zones aan te wijzen terwijl de Nitraatrichtlijn dat eveneens voorschrijft;
- **d)** waarom de minister er voor heeft gekozen om in het kader van de verplichtingen uit de Nitraatrichtlijn en dus via het Actieprogramma en Addendum, verplichtingen uit de KRW en Coalitieakkoord mee te nemen; en
- **e)** waarom het gebruik van dierlijk (rundvee) drijfmest moet worden afgebouwd naar 170 KG N/hect terwijl het alternatief kunstmest tot overtreding van het verslechtingsverbod van artikel 1 Nitraatrichtlijn leidt, het RIVM stelt dat sinds 2006 derogatie niet tot verslechtering van de waterkwaliteit in Nederland heeft geleid en de derogatiebedrijven gemiddeld ver onder de norm blijven zoals die in de (voormalige) derogatiebeschikking door de Commissie werd gesteld.

Uiteraard is SSC graag bereid tot een nadere toelichting, dan wel met de minister in debat te gaan over het voorgaande. Zij verwacht echter een spoedige reactie, doch uiterlijk binnen twee weken na heden. Uiteraard zal zij niet nalaten bij het mogelijk uitblijven van een bevredigende reactie, een juridische procedure te entameren waarin zij zal aantonen dat de vergaande gevolgen voor haar aangeslotenen van de Derogatiebeschikking deels worden veroorzaakt door het naar de mening van SSC opzettelijk foutief voorlichten van de Commissie om ook doelstellingen uit het KRW en coalitieakkoord te behalen. SSC gaat er echter vanuit dat het zover niet zal komen.

In afwachting van Uw reactie.

Robert van den Broek
Advocaat

Ilonka Gerritsen
Advocaat

Ramstraat 27 | 3581 HD | UTRECHT

Bijlage 2

Aantekenen

Staat der Nederlanden
T.a.v. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit/
Minister van Natuur en Stikstof
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Utrecht, 21 juli 2023

Betreft **Rappel**

Van mr. R.P. van den Broek en mr. I. Gerritsen
Ons kenmerk 01151.006

E-mail robert@vandenbroekadvocaten.nl

Zijne Excellenties,

Op 6 juli jl. zonden wij U namens cliënte, Stichting Stikstof Claim, een schrijven waarin wij U beiden verzochten om binnen twee weken te reageren op een aantal door cliënte geformuleerde vragen in het kader van de totstandkoming en de uitwerking van de derogatiebeschikking. Tot op heden hebben wij echter nog niet van U mogen vernemen, zodat wij U nogmaals verzoeken om te reageren op de in onze brief gestelde vragen.

In afwachting van Uw reactie.

Met vriendelijke groet,
mede namens mr. I. Gerritsen,

Robert van den Broek
Advocaat

Bijlage 3

Robert van den Broek

Van: Vos, C.P.T. de (Coen) <c.p.t.devos@minlnv.nl>
Verzonden: maandag 30 oktober 2023 11:41
Aan: Robert van den Broek
Onderwerp: RE: Brief namens de Stichting Stikstof Claim

Opvolgingsvlag: Opvolgen
Vlagstatus: Voltooid

Beste heer van den Broek,

Zoals u heeft gemerkt heeft het beantwoorden van de brief wat meer tijd nodig dan eerder is aangegeven per onderstaande mail. Wij verwachten u binnen 6 weken een antwoord te kunnen geven.

Met vriendelijke groet,

Coen de Vos

Senior Beleidsmedewerker Team Mest
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | Den Haag

.....

Van: Vos, C.P.T. de (Coen)
Verzonden: woensdag 16 augustus 2023 14:35
Aan: 'robert@vandenbroekadvocaten.nl' <robert@vandenbroekadvocaten.nl>
Onderwerp: Brief namens de Stichting Stikstof Claim

Beste heer van den Broek,

Enige tijd geleden ontvingen wij uw brief namens uw cliënte, de Stichting Stikstof Claim ten aanzien van de derogatiebeschikking. Middels deze mail wil ik uw bevestigen dat wij deze brief in goede orde ontvangen hebben, en reeds enige tijd bezig zijn met de beantwoording hiervan. Wij verwachten u de tweede helft van september een beantwoording te kunnen sturen.

Ik hoop u snel verder te kunnen informeren.

Met vriendelijke groet,

Coen de Vos

Senior Beleidsmedewerker Team Mest
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | Den Haag

.....

Bijlage 4

Aantekenen

Aan: De minister van LNV, de heer P. Adema
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC DEN HAAG

Van: Stichting Stikstof Claim

Lelystad, 31-01-2024

Onderwerp: Bezwaar aanpassing derogatievoorwaarden

Excellentie,

Op 14 december stond in de Staatscourant de volgende mededeling;

Regeling van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 14 december 2023, nr. WJZ/43374877, tot wijziging van de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet in verband met de uitvoering voor de jaren 2024 en 2025 van de derogatiebeschikking 2022–2025

Stichting Stikstof Claim (SSC) heeft twee bezwaren tegen de voorgestelde aanpassingen.

Onvoldoende informatie voorziening betrokkenen volgens verdrag van Aarhus.

Het eerste bezwaar is de onjuiste wijze van informatie verstrekking aan hen die in hun bedrijf geraakt worden door deze regeling.

Volgens het verdrag van Aarhus, welk ook door Nederland is onderschreven, dient een overheid betrokkenen actief te informeren aangaande milieumaatregelen bij het instellen en/of wijzigen van deze maatregelen/besluiten zogenaamde actieve openbaarmaking. Recent op 15 december 2023 heeft de rechtbank Oost-Brabant dat ten aanzien van in dat geval Wijzigingsbesluit Habitatrichtlijngebieden nog eens bevestigd.

(<https://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:RBOBR:2023:5852>).

SSC is van mening dat plaatsing in de Staatscourant daarbij niet toereikend is en flagrant in strijd met het *fair play*- beginsel.

Wij verzoeken u dringend om de door u voorgestelde aanpassingen op te schorten tot het moment dat u betrokkenen die geraakt worden door de voorgestelde aanpassingen, persoonlijk en schriftelijk hebt geïnformeerd over de gevolgen van de voorgestelde wijzigingen.

Ontbrekende (gedateerde) wetenschappelijke onderbouwing

Het tweede bezwaar is gericht op de ontbrekende wetenschappelijke onderbouwing van de maximale 170 kg N per ha uit dierlijke mest die voor (dierlijke) bemesting mag worden gebruikt. Dit betreft een Europese norm die echter geen enkele wetenschappelijk onderbouwing kent. Naar de mening van SSC is deze norm volstrekt willekeurig gekozen. Zij wordt in haar mening gesterkt door het navolgende.

Afgelopen jaar is er een meerjarig onderzoek peer reviewed gepubliceerd door Wageningen University & Research (WUR) onderzoeker Herman de Boer.

Conclusie van dat meerjarig onderzoek is dat, als rundveedrijfmest op droge zandgrond (de meest N uitspoelingsgevoelige grondsoort) zelfs in het geval tweemaal (!) de EU norm (170 kg N/hac) wordt toegepast, dit geen extra uitspoeling of afspoeling geeft.

<https://www.wur.nl/nl/onderzoek-resultaten/onderzoeksinstituten/livestock-research/show-wlr/fors-lagere-nitraatuitspoeling-uit-grasland-bemest-met-rundveedrijfmest-vergeleken-met-kunstmest-kas.htm>

Het betreffende onderzoek geeft ook aan dat de aanwending van drijfmest niet de reden kan zijn voor het invoeren van bufferstroken en de zogenaamde NV gebieden.

Bovenstaande is dan ook de reden voor SSC om tevens bezwaar aan te tekenen namens de aangeslotenen, zijnde de agrariërs die gebruik maken van bemesting met dierlijke mest, de aanscherping van de aanwendingsnorm van drijfmest bij hen niet van toepassing te laten zijn. Immers, wetenschappelijk onderzoek toont aan dat van nitraat uitspoeling bij zelfs de maximale Europese normering (170 kg N/hac) geen sprake is.

Dit is hetzelfde geval inzake de aanwijzing van de NV gebieden en de zogenaamde bufferstroken en de daaruit voortvloeiende beperkingen. Verwezen wordt naar de eerder namens SSC door haar advocaten hieromtrent gezonden brief (en rappels) waar u ondanks toezeggingen (laatstelijk op 30 oktober jl.) weigert inhoudelijk op te reageren.

SSC verzoekt u om binnen veertien (14) dagen na heden inhoudelijk op haar verzoeken te reageren en te bevestigen dat de voorgestelde aanpassingen worden opgeschort. Daarnaast de bevestiging dat de aanscherping van de aanwendingsnorm van drijfmest niet van toepassing is op de bij SSC aangeslotenen, voor zover deze gebruik maken van bemesting met dierlijke mest.

In afwachting van uw spoedige reactie,

Met vriendelijke groet,

Jan Cees Vogelaar
Voorzitter Stichting Stikstof Claim